

Etusivu>Lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö>Kansallinen lainsäädäntö

Kansallinen lainsäädäntö

Irlanti

Tällä sivustolla on tietoa Irlannin oikeusjärjestelmästä.

Oikeusjärjestys

1. Oikeudelliset välineet / oikeuslähteet

1.1. Kansalliset lähteet

Irlannin perustuslaki (*Bunreacht na hÉireann*) tuli voimaan 29. joulukuuta 1937, ja se on valtion oikeusjärjestyksen keskeisin säädös. Siinä määritellään Irlannin valtiollinen järjestelmä ja valtion laitokset ja säädetään vallan kolmijaosta toimeenpanovaltaan, lainsäädäntövaltaan ja tuomiovaltaan. Siinä myös taataan perusoikeudet, joita tuomioistuimet ovat tulkinneet seikkaperäisesti ja joiden tulkintaa ne ovat laajentaneet.

Ensisijainen lainsäädäntö koostuu parlamentin (*Oireachtas*) antamista laeista. Parlamentin muodostavat Irlannin presidentti, senaatti (*Seanad Éireann*) ja edustajainhuone (*Dáil Éireann*). Ensisijainen lainsäädäntö jakautuu seuraavasti: perustuslakia muuttavat lait, jotka on hyväksyttävä kansanäänestyksessä ennen kuin ne tulevat voimaan; yleisesti sovellettavat yleislait (*Public General Acts*); erityislait (*Private Acts*), jotka koskevat henkilön tai henkilöiden ryhmän käyttäytymistä.

Johdetusta oikeudesta on kyse silloin, kun parlamentti siirtää lainsäädäntövaltaa hallituksen ministerille tai tietyille viranomaiselle. Valtuudet johdetun lainsäädännön antamiseen on erikseen myönnettävä ensisijaisessa lainsäädännössä. Johdetun lainsäädännön antamista koskevat tiukat ehdot: puitelaissa on säädettävä selkeästi ja yksiselitteisesti noudatettavista periaatteista ja toimintalinjoista, joita johdettua lainsäädäntöä antavan viranomaisen on tiukasti noudatettava. Yleisimpiä johdetun oikeuden säädöksiä kutsutaan nimellä Statutory Instrument. Muita johdetun oikeuden säädöksiä ovat asetukset (*regulation*), määräykset (*order*), säännöt (*rule*), järjestelmät (*scheme*) ja kunnalliset järjestyssäännöt (*bye-law*).

Perustuslain 50 §:n nojalla sellaiset ennen vuotta 1922 annetut Irlantia koskevat lait (esim. Yhdistyneen kuningaskunnan parlamentin antamat lait) sekä Irlannin vapaavaltion (1922–1937) toimenpiteet, jotka eivät ole ristiriidassa perustuslain kanssa, ovat edelleen voimassa. Monet ennen vuotta 1922 annetut lait, joilla ei ollut merkitystä Irlannin kannalta, kumottiin vuosina 2005–2012 annetuilla lainsäädännön tarkistamista koskevilla laeilla (*Statute Law Revision Act*).

Irlannin oikeusjärjestelmä on common law -järjestelmä, mikä tarkoittaa, että ennakkoratkaisuista ilmenevä oikeus (prejudikaatiooikeus) on merkittävä oikeuslähte. Ennakkotapausopin (*stare decisis*) mukaan tuomioistuimen on noudatettava aikaisemmissa tapauksissa tehtyjä ratkaisuja, varsinkin ylempien oikeusasteiden ratkaisuja. Kyseessä on kuitenkin toimintatapa eikä suinkaan muuttumaton sitova sääntö. Oikeuslähteinä pidetään muun muassa sääntöjä, yleisperiaatteita, tulkintasääntöjä (*canons of construction*) ja tunnettuja periaatteita (*maxims*). Ennakkoratkaisuperiaatteen mukaan erotetaan toisistaan tuomion velvoittava osa eli ensisijainen ratkaisuperuste (*ratio decidendi*) ja tapauksen taustaa koskevat tuomarin lausunnot (*obiter dictum*) kysymyksistä, jotka otettiin esille tai jotka eivät olleet olennaisia asiassa tai jotka ilmenivät sellaisella tavalla, ettei päätöksen tekeminen ole tarpeen. Tuomarin lausunto (*obiter dictum*) ei ole sitova tulevaisissa tapauksissa, mutta sillä voi olla vaikutusta.

1.2. Unionin lainsäädäntö

Irlanti on Euroopan unionin jäsen, minkä vuoksi unionin oikeudella on merkittävä osa sen sisäisessä oikeusjärjestyksessä. EU:n jäsenyys merkitsee, että unionin lainsäädäntö on ensisijainen Irlannin perustuslakiin ja muihin kansallisiin lakeihin nähden niillä aloilla, joilla unionilla on toimivalta. Maan perustuslakia täytyi muuttaa, jotta Irlanti pystyi liittymään Euroopan unioniin niin, että perustuslain ja unionin oikeuden säännökset eivät ole keskenään ristiriitaisia.

1.3. Kansainväliset oikeuslähteet

Irlanti on allekirjoittanut useita kansainvälisiä sopimuksia ja on monen kansainvälisen organisaation jäsen. Perustuslain mukaan Irlanti hyväksyy kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustetut periaatteet, joita sovelletaan valtioiden välisiin suhteisiin.

Irlannissa on käytössä dualistinen järjestelmä, mikä tarkoittaa, että parlamentin on sisällytettävä kansainväliset sopimukset osaksi kansallista lainsäädäntöä, jotta ne ovat muodollisesti valtiosisäisesti voimassa eivätkä vain voimassa valtioiden välillä.

Irlanti allekirjoitti Euroopan ihmisoikeussopimuksen jo vuonna 1953. Siitä lähtien kansainväliset oikeudelliset velvoitteet ovat sitoneet Irlantia ja sen kansalaiset ovat voineet vedota kyseisen sopimuksen määräyksiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Euroopan ihmisoikeussopimusta koskevassa vuoden 2003 laissa otettiin Euroopan ihmisoikeussopimus osaksi Irlannin lainsäädäntöä, ja siinä tunnustetaan sopimuksen määräysten lainvoima myös valtion sisällä.

2. Muut lähteet

Silloin kun muodollisia oikeussääntöjä ei ole, voi asianajaja asiaa käsiteltäessä tai tuomioistuin päätöksessään viitata oikeustieteelliseen kirjallisuuteen. Vaikka oikeustieteellisen kirjallisuuden soveltamisesta kiistellään ja sen merkitys on saattanut vähentyä viime vuosina, tuomioistuimet ovat perustuslakia tulkitessaan nojautuneet luonnonoikeuteen, ja sellaisia perustuslain mukaisia oikeuksia määrittäessään, joista ei ole erikseen säädetty perustuslaissa, ne ovat nojautuneet luonnonoikeudellisiin normeihin.

3. Oikeuslähteiden hierarkia

Perustuslaki on Irlannin oikeusjärjestelmän normihierarkiassa ylimpänä. Lainsäädäntöä, hallituksen päätöksiä, hallinnollisia päätöksiä ja käytänteitä voidaan tarkastella suhteessa perustuslakiin ja sen noudattamiseen.

Perustuslaissa kuitenkin säädetään, ettei sen nojalla mitätöidä mitään lakeja tai toimenpiteitä, joiden noudattaminen on välttämätöntä EU:n jäsenyyden perusteella. Tästä säädetään perustuslain 29 §:n 4 momentin 6 kohdassa. EU:n oikeus on siis ensisijainen kaikkiin kansallisiin lakeihin, myös perustuslakiin, nähden. EU:n lainsäädännössä säädetään, että se pannaan täytäntöön kansallisten menettelyjen vaatimuksia noudattaen eli EU:n lainsäädäntöä täytäntöönpanevien säädösten on oltava perustuslain menettelyvaatimusten mukaiset.

Euroopan ihmisoikeussopimusta koskevalla vuoden 2003 lailla annetaan mahdollisuus vedota ihmisoikeussopimuksen määräyksiin Irlannin tuomioistuimissa. Ihmisoikeussopimus on sisällytetty Irlannin lainsäädäntöön siten, että perustuslaki säilyttää asemansa normihierarkian ylimpänä säädöksenä. Vuoden 2003 laki edellyttää, että tuomioistuimet tulkitsevat ja soveltavat kansallisia säännöksiä mahdollisimman pitkälle ihmisoikeussopimuksen sisältämien sääntöjen mukaisesti. Jos valtiosisäinen lainsäädäntö ei ole ihmisoikeussopimuksen mukaista, annetaan ilmoitus yhteensopimattomuudesta.

Tuomioistuinten kannan mukaan kansainvälisen tapaoikeuden periaatteet ovat osa kansallista lainsäädäntöä perustuslain 29 §:n 3 momentin nojalla siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa perustuslain, lainsäädännön tai common law -oikeuden kanssa. Kansainväliset sopimukset voidaan ratifioida vain, jos ne ovat perustuslain mukaisia. Muissa tapauksissa on järjestettävä kansanäänestys.

Lainsäädäntöä voidaan korvata tai muuttaa myöhemmällä lainsäädännöllä. Johdettu lainsäädäntö voidaan korvata primaarilainsäädännöllä, myös valtuudet antaa johdettua lainsäädäntöä voidaan korvata, mutta johdettu lainsäädäntö ei voi syrjäyttää primaarilainsäädäntöä. Tuomioistuimet voivat kumota lainsäädäntöä sillä perusteella, että se mitätöityy perustuslain säännösten (vuoden 1937 jälkeinen lainsäädäntö) nojalla tai että se on ristiriidassa perustuslain (vuotta 1937 edeltävä lainsäädäntö) kanssa. Oletuksena on, että vuoden 1937 jälkeinen lainsäädäntö on perustuslain mukainen. Tuomioistuimen antama tuomio voidaan syrjäyttää oikeuslähteenä lainsäädäntötoimilla, perustuslain muutoksella ja saman tai ylempien tason tuomioistuimen myöhemmin antamalla tuomiolla.

4. Ylikansallisten säädösten voimaantulo

Irlannin perustuslaki ei alkuperäisessä muodossaan ollut yhteensopiva Euroopan yhteisön oikeuden kanssa. Siinä esimerkiksi säädettiin, että Irlannin parlamentti oli maan ainoa lakiasäättävä elin. Tästä syystä perustuslakiin sisällytettiin säännös, jossa todetaan, ettei sen nojalla mitätöidä mitään lainsäädäntöä, lakeja tai toimenpiteitä, joiden noudattaminen on välttämätöntä EU:n jäsenyyden perusteella. Siitä kuitenkin pidetään kiinni, että jos EU:n oikeuden soveltamisalaa ja tavoitteita muutetaan esimerkiksi uudella perussopimuksella, siitä on järjestettävä kansanäänestys. Jos muutokset hyväksytään kansanäänestyksessä, perustuslakiin sisällytetään säännös, jonka perusteella valtio voi ratifioida uuden perussopimuksen.

Silloin kun Irlannin on saatettava EU:n lainsäädäntöä osaksi kansallista lainsäädäntöä, tämä voi tapahtua antamalla ensisijaista lainsäädäntöä, mutta yleisempi käytäntö on, että hallitus tai hallituksen ministeri antaa säädöksen (*Statutory Instrument*).

Perustuslain mukaan kansainväliset sopimukset tulevat osaksi kansallista lainsäädäntöä parlamentin päätöksellä. Useimmiten annetaan asiaa koskeva laki, kuten Euroopan ihmisoikeussopimusta koskeva vuoden 2003 laki, jolla Euroopan ihmisoikeussopimus sisällytettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä, minkä ansiosta sen määräyksiin voidaan vedota kansallisissa tuomioistuimissa.

5. Viranomaiset, joilla on valtuudet antaa oikeussäätöjä

Perustuslaissa säädetään, että yksinomaan parlamentti, jonka muodostavat edustajainhuone (*Dáil Éireann*), senaatti (*Seanad Éireann*) ja Irlannin presidentti, voi antaa valtion lainsäädäntöä ottaen huomioon unionin jäsenyydestä johtuvat velvoitteet perustuslain mukaisesti. Ehdotetusta lainsäädännöstä tehdään lakiesitys, joka tulee voimaan, kun presidentti on sen allekirjoittanut. Jos presidentillä on epäilyksiä ehdotetun lainsäädännön perustuslainmukaisuudesta, hän voi kutsua koolle ylimmän neuvon-antavan elimen (*Council of State*) ja tarvittaessa saattaa asian perustuslain 26 artiklan mukaisesti korkeimman oikeuden (*Supreme Court*) käsiteltäväksi ja arvioitavaksi.

Kuten edellä on todettu, parlamentti voi siirtää lainsäädäntövaltaa hallituksen ministerille tai tietyille viranomaiselle. Tällöin on kyse tiukasti sidotusta toimivallasta, joka on siirretty valtuutussäädöksellä. EU:n direktiivit pannaan yleensä täytäntöön ministerin antamalla säädöksellä (*Statutory Instrument*).

Lainsäädäntövaltaa voidaan siirtää useille tahoille: hallituksen ministerit, valtionhallinnon lakiasäätelyelimet, puoliviralliset elimet, sääntelyelimet, asiantuntijaelimet ja paikallisviranomaiset.

Perustuslain mukaan hallitus on vastuussa ulkosuhteiden hoidosta ja voi allekirjoittaa kansainvälisiä sopimuksia sekä liittyä kansainvälisiin organisaatioihin silloin kuin nämä täyttävät perustuslain vaatimukset.

Common law -järjestelmässä ennakkoratkaisuista ilmenevä oikeus on sitovaa.

6. Oikeussäätöjen antaminen

6.1. Perustuslaki

Muutettaessa perustuslakia esitetään ensin edustajainhuoneelle 46 §:n mukainen lakialoite. Lakiesitys on hyväksyttävä parlamentin molemmissa kamareissa, minkä jälkeen siitä järjestetään kansanäänestys, jossa se joko hyväksytään tai hylätään. Perustuslain 47 §:n 1 momentin mukaan ehdotusta pidetään kansan hyväksymänä, jos enemmistö annetuista äänistä puoltaa sen saattamista osaksi lainsäädäntöä. Lakiesityksessä on mainittava, että kyseessä on perustuslakia muuttava laki, eikä se saa sisältää muita ehdotuksia. Jos lakiesitys hyväksytään kansanäänestyksessä, presidentti allekirjoittaa sen ja antaa kyseisen lain.

Perustuslain 47 §:n 2 momentin mukaan ehdotuksesta, josta järjestetään kansanäänestys ja jonka tarkoituksena ei ole muuttaa perustuslakia, käytetään veto-oikeutta, jos enemmistö äänestää ehdotusta vastaan ja jos ehdotusta vastaan annettujen äänten määrä on vähintään yksi kolmasosa rekisteröidyistä äänestäjistä.

6.2. Lainsäädäntömenettely

Annettaessa ensisijaista lainsäädäntöä esitetään ensin lakialoite jommallekummalle parlamentin kamarille. Kaikki edustajainhuoneelle esitetyt lakialoitteet on toimitettava myös senaatin käsiteltäväksi. Senaatti voi tehdä niihin muutoksia, joita edustajainhuoneen on käsiteltävä. Silloinkin kun lakialoite esitetään ensimmäisenä senaatille, joka sen hyväksyy, mutta edustajainhuone tekee aloitteeseen myöhemmin muutoksia, aloitteen katsotaan tulleen edustajainhuoneelta ja se on palautettava senaatin käsiteltäväksi.

Ennen lain antamista parlamentin molempien kamarien on hyväksyttävä lakiesitys, minkä jälkeen presidentti allekirjoittaa sen. Molemmat kamarit voivat tehdä lakialoitteeseen muutoksia parlamenttikäsittelyn aikana. Perustuslaissa kuitenkin vahvistetaan yleisillä vaaleilla valitun edustajainhuoneen ensisijaisuus. Perustuslain 23 §:ssä säädetään, että silloin kun senaatti on hylännyt lakiesityksen tai muuttanut sitä vastoin edustajainhuoneen tahtoa, edustajainhuone voi antaa 180 päivän kuluessa päätöslauselman, jossa se katsoo kummankin kamarin hyväksyneen lakiesityksen. Senaatti voi lykätä lakiesitystä enintään 90 päivää, mutta se ei voi estää esitystä tulema laiksi tai muuttaa sitä, ellei edustajainhuone hyväksy esitystä.

Suurin osa lakiesityksistä edustajainhuoneelle tulee hallituksen ministereiltä.

Varoja koskevat lakiesitykset (kuten veron määrääminen, kumoaminen, lieventäminen, muuttaminen tai sääntely sekä julkisiin varoihin vaikuttavat lakiesitykset) on esitettävä aina edustajainhuoneelle, joka hyväksyy tai hylkää ne. Tällaiset lakiesitykset toimitetaan senaatille vain "suosituksia" varten. Lainsäädäntömenettelyn viimeisessä vaiheessa presidentti allekirjoittaa lakiesityksen ja antaa lain. Presidentti voi ylintä neuvon-antavaa elintä (*Council of State*) kuultuaan saattaa lakiesityksen tai sen osan korkeimman oikeuden käsiteltäväksi, jotta tämä arvioi sen perustuslainmukaisuuden. Tämä käsittely tunnetaan 26 §:n mukaisena käsittelyinä (Article 26 Reference). Kun korkein oikeus on päättänyt, että lakiesitys on perustuslainmukainen, sen perustuslainmukaisuutta ei voida enää koskaan riitauttaa missään tuomioistuimissa ja presidentin on se allekirjoitettava ja annettava laki. Jos kyseinen tuomioistuin kuitenkin toteaa, että lakiesitys on ristiriidassa perustuslain kanssa, presidentin on kieltäydyttävä allekirjoittamasta sitä eikä lakia anneta.

6.3. Johdettu oikeus

Puitesäädöksissä säädetään yleisesti, että parlamentti voi mitätöidä tai hyväksyä puitesäädöksen valtuutukseen perustuvan johdetun lainsäädännön. Puitesäädöksissä säädetään usein myös, että johdetun oikeuden säädökset on esitettävä jommallekummalle tai kummallekin parlamentin kamarille, jotka voivat mitätöidä ne määräajassa. Kaikki EU:n toimenpiteitä täytäntöönpaneva johdettu lainsäädäntö kuuluu tämän menettelyn piiriin. Lain antamisen jälkeen eräät säädökset on talletettava nimettyihin kirjastoihin ja ilmoitus lain antamisesta julkaistaan Irlannin hallituksen virallisessa lehdessä (*Iris Oifigiúil*).

6.4. Kansainvälinen oikeus

Hallitus voi allekirjoittaa kansainvälisiä sopimuksia tai liittyä kansainväliseen organisaatioon, mutta oikeuskäytännön mukaan tämä ei ole mahdollista, jos hallitus sillä tavoin kahlehtisi parlamentille annettua yksinomaista lainsäädäntövaltaa tai muutoin rikkoisi perustuslakia. Tämän vuoksi tuomioistuimet katsovat, ettei hallitus voi hyväksyä Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisalan tai tavoitteiden muuttamista ilman, että kansa on sen hyväksynyt kansanäänestyksellä.

7. Kansallisten sääntöjen voimaantulo

Perustuslain muutokset tulevat voimaan, kun ne on hyväksytty kansanäänestyksessä ja presidentti on allekirjoittanut muutosta koskevan lakiesityksen. Lakiesityksestä tulee lainsäädäntöä päivänä, jona presidentti sen allekirjoittaa, ja se tulee voimaan kyseisenä päivänä ellei säädöksessä toisin säädetä. Presidentti allekirjoittaa lakiesitykset tavallisesti aikaisintaan viidentenä tai viimeistään seitsemäntenä päivänä niiden esittämispäivästä. Laissa voidaan säätää, milloin se tulee voimaan tai että ministeri antaa voimaantulosäädöksen (johdettu oikeus) lain tai sen osan voimaantulosta. Presidentillä on velvollisuus antaa laki ja julkaista ilmoitus lain antamisesta virallisessa lehdessä.

Johdetussa lainsäädännössä mainitaan päivä, jona sitä aletaan soveltaa.

Tuomioistuinten päätökset tulevat tavallisesti voimaan päivänä, jona ne tehdään.

8. Eri oikeuslähteitä koskevien ristiriitojen ratkaiseminen

Tuomioistuimet ratkaisevat eri oikeussääntöjä tai -lähteitä koskevat ristiriidat.

EU:n lainsäädännöllä on ensisijainen asema, mutta muutoin valtion perustuslaki on ristiriitatilanteessa etusijalla muuhun lainsäädäntöön nähden.

Perustuslain 34 §:n mukaan yksityiset henkilöt voivat riitauttaa lainsäädännön perustuslainmukaisuuden High Court -tuomioistuimessa. Päätökseen voidaan hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta. Yksityiset voivat myös väittää, että valtion toiminta on rikkonut heidän perustuslaillisia oikeuksiaan tai perustuslain mukaisia menettelyjä.

Kaiken lainsäädännön, joka on annettu vuoden 1937 perustuslain antamisen jälkeen, oletetaan olevan perustuslainmukaista kunnes toisin osoitetaan.

Joskus saattaa tulla tilanteita, joissa perustuslain säännökset, erityisesti perusoikeuksia koskevat säännökset, ovat jossain määrin ristiriitaisia.

Tuomioistuimet ovat käyttäneet useita menetelmiä päätöksen tekemiseksi tällaisissa tilanteissa. Näitä menetelmiä ovat muun muassa kirjaimellinen tai kielipillinen tulkinta, historiallinen tulkinta, tarkoitukseen perustuva tai yhtenäinen tulkinta, oikeasuhteisuusperiaate, oikeuksien hierarkiaan perustuva tulkinta, luonnonoikeuteen ja luonnonoikeudellisiin normeihin sitoutunut tulkinta.

On ollut sellaisiakin tapauksia, joissa tuomioistuimen perustuslainmukainen ratkaisu tai tulkinta on ollut niin epäsuosittu, että on järjestetty kansanäänestys perustuslain muuttamiseksi.

Jos joku väittää, että lainsäädäntö rikkoo hänen Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisia oikeuksiaan, hän voi käännyä tuomioistuimen puoleen ja hakea ilmoitusta lainsäädännön yhteensopimattomuudesta.

EU:n lainsäädännöllä on perustuslakiin perustuva koskemattomuus, sillä perustuslaissa säädetään, ettei sen nojalla mitätöidä mitään lakeja tai toimenpiteitä, joiden noudattaminen on välttämätöntä jäsenyyden perusteella; kyseisten lakien tai toimenpiteiden täytäntöönpanossa on kuitenkin noudatettava perustuslakia.

Perustuslakia koskevien kysymysten lisäksi johdetun lainsäädännön lainvoimaisuutta arvioidaan sillä perusteella, miten hyvin se noudattaa puitesäädöstä.

Lisätietoja Irlannin oikeusjärjestelmästä, lainsäädännöstä ja perustuslaista löytyy seuraavilta verkkosivustoilta:

- <https://www.gov.ie/en/organisation/department-of-the-tdoiseach/>
- <https://www.courts.ie/judgments>
- <http://www.irishstatutebook.ie/>
- <http://www.bailii.org/>

Päivitetty viimeksi: 08/03/2021

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.